

2009 JANUS-ARCÚ ÉV

FONTOSABB ESEMÉNYEK

Február 16.

A tavaszi parlamenti szezon nyitónapján Gyurcsány Ferenc előáll azzal a – hetek óta nagy médiakörítéssel beharangozott – válságkezelő csomagtervvel, amelynek a fogadtatása meglehetősen vegyesre sikeredett. A gazdasági élet főszereplői, valamint az elemzők, külföldi kritikusok többsége is amiatt elégedetlenkedik, mert kevésnek, kidolgozatlanoknak tartják a kiadási oldalon bemutatott megtakarításokra vonatkozó elképzeléseket.

Két teljesen eltérő arculatú, gyökeresen különböző jellegű évet hozott 2009: négy hónapig a páratlan zűrzavar idejét, majd a további nyolc hónapban a konszolidációt teremtő, nyugodt, következetes kormányzás időszakát. S mindezt kettémet szette az év közepén az uniós választás, amelynek váratlan eredményei sok szempontból új helyzetet teremtettek a hatalmi szféra főszereplői számára.

Januártól fokozatosan uralkodott el a kapkodás, a PR-

trükkökkel történő varázslás, a ráolvasásos válságkezelés gyakorlata. Csakhogy a válság kezdett olyan méreteket ölteni, amelynek fenyegető árnyékában a korábbi büvészkedés már nemcsak nevetségessé, de életveszélyessé is vált. Szerzte Európában – korábban példaként csodált országokban is – hetente voltak kénytelenek egyre mélyebb recesszióval számolni, s ez borzalmas perspektívát vetített előre egy olyan országnak, amelynek gazdasági teljesítmé-

nye döntően függ az európai centrum gazdaságaitól.

A kormányfő januárban nem győzte megnyugtatni a közvéleményt afelől, hogy tisztában van a válság természetével, miközben nekünk is egyre gyakrabban kellett szembesülni a prognosztizált visszaesés újabb és újabb mélypontjaival. Gyurcsány Ferenc párhuzamosan próbálkozott hazai és nemzetközi kiutak megtalálásával, ám egyik téren sem bizonyult szerencsésnek. Vagy az elképzelések jöttek túl

Miniszterelnöki nem, pártelnöki igen. Gyurcsány Ferenc a szocialista pártkongresszuson, március 21-én bejelentette, hogy kormányfőként távozik – de pártelnökként nagy többséggel újraválasztották

2009 2008 2007 2006 2005 2004 2003 2002 2001 2000 1999 1998 1997 1996 1995 1994 1993 1992 1991 1990 1989 1988

Mekkora legyen a meglepetés? A januári rendkívüli parlamenti ülésen elmondandó beszédére készül a kormányfő

Két árnyék között... Április 5-én az újabb MSZP-kongresszus Lendvai Ildikót választotta meg elnökének

későn, vagy a felvetett ötleteknek nem volt semmiféle komoly politikai háttere. A kudarcok március végére meggyőzhették arról, hogy a felgyorsult és mindinkább halmozódó válság-

gal nem képes kormányfőként megbirkózni. Bukása ugyanolyan látványos és követhetetlenül eseménydús politikai show lett, mint öt évvel korábbi megérkezése. A miniszterelnöki po-

ziciótól történt megváltását követő három hét folyamatait még évtizedekig fogják különféle politikai továbbképzőkben tantörtenként felemlíteni. Magyarországon talán még soha nem

Február végén a legszűkebb kormányzati vezérkar tagjai a Reformszövetség képviselőivel találkoztak az MTA épületében

FONTOSABB ESEMÉNYEK

Február 21.

Megjelenik a Reformszövetség csomagterve, s ettől kezdve szinte senki sem beszél a néhány nappal korábbi kormányfői ötletalomról. E javaslatoknak már sokkal szélesebb körű az elfogadása, s a szakmai körök is inkább tekintik egy leendő szakértői kormányzás alapvetésének.

Március 21.

A szocialisták pártkongresszusán Gyurcsány Ferenc bejelenti a kormányfői pozícióról való lemondását, ugyanez a fórum szinte maximális többséggel választja újjá pártelnökként. (Igaz, más jelölt ezúttal nem is volt.) A következő napokban Magyarországon korábban sohasem tapasztalt politikai fejtelenség uralkodik el, egész héten miniszterelnököt keresnek, a hétvégén már szinte óránként röppenek fel újabb és újabb jelöltek nevei. A zűrzavarban végül is csak sikerül kitermelni Bajnai Gordont, mint *last minute* jelöltet. Ám a fejtelenedés Gyurcsány pártelnöki székébe kerül, a korábban még elsőpró többséggel megválasztott pártelnök egy héttel később kénytelen

FONTOSABB ESEMÉNYEK

megválni elnöki székétől is. A kormányválság egy hét után átgyűrűzik pártvezetési válsággá, s csak a legutolsó pillanatban sikerül – áthidaló megoldásként – Lendvai Ildikót április elején rábeszélni az elnökség ideiglenes elvállalására.

Június 29.

A meghosszabbított parlamenti ülészak legutolsó napján kivételes hosszúságú eljárásban, összesen kilenc végszavazást tartanak. Nem egyszerűen törvényeket, hanem egész jogszabály-csomagokat fogadnak el. Így a következő évi adójogszabályok nagy részét, s számos olyan egyéb intézkedést, amely a válságkezelő gazdaságpolitika fontos pillérét jelenti, főként a hosszabb távú nyugdíjreformmal kapcsolatos döntéseket.

Szeptember 15.

Még a nyáron széleskörű felháborodást vált ki a BKV jó néhány vezetőjének megdöbentően magas fizetése, jutalmazása, s végkielégítési összege. A napvilágra került ügyek mögött szabálytalanságok, törvénytörő gyakorlat és rendkívül hiányos szabályozás egyaránt található. A kormány ezen a napon rendeletben kötelezi a köztulajdonú társaságokat arra, hogy nyilvánosan tegyék közzé valamennyi vezető tételes javadalmazását. A megismert fizetések túlzottan magas összegei nyomán újabb döntésekkel – novemberben – igyekeztek a vezetői fizetések számára kötelező felső plafont jogszabályban megállapítani.

Október 15.

A magyar labdarúgás csaknem negyedszázada tartó nemzetközi sikertelenségei, nagy-szabású kudarcai után az egész országot váratlan és kellemes meglepetésként érte az a fantasztikus küzdelem, amit az U 20-as válogatott heteken keresztül folytatott az afrikai világbajnokságon, s ami a bronzérem megszerzésével ért véget.

Árnyjátékban még jók vagyunk! Az áprilisi kongresszus Bajnai Gordont jelölte kormányfőnek: gratulálnak a javasoltnak

Mögöttem az utódom? Mögöttem az elődöm. Előttem az elődöm. Előttem az utódom? Kérjük a közönség segítségét? Magyar közéleti kvíz, 2010. április 14-én: Bajnai Gordont a parlament kormányfővé választotta

2009 2008 2007 2006 2005 2004 2003 2002 2001 2000 1999 1998 1997 1996 1995 1994 1993 1992 1991 1990 1989 1988

vetkőzött a hatalmi-politikai szféra ennyire meztelenre, mint ebben a húsz napban. Az érdeklődő közönség nap mint nap némi szégyenérzettel és csalódottsággal érezhette, hogy a legszűkebb hatalmi boszorkánykonyhákat, döntési folyamatokat is esendő és tétova emberek népesítik be. (Ez rendben is lenne, ám nem kellett volna előtte évekig a csálhatatlanság és mindenre alkalmasság pózaiban tetszelegni.)

Mindezen előzményekhez képest április közepétől Bajnai Gordon kormánya meglepően gyorsan feltalálta magát, és mindenféle kedvezőtlen körülmény ellenére két és fél hónap alatt meghozta mindazokat a döntéseket, amelyek nagy részére korábban a koalíció évekig nem volt képes. A nyár végére mind belföldön, mind pedig külhomban lényegbevágóan változott meg a kormány körüli hangulat. Az őszi költségvetési vitának már úgy vághattak neki, hogy a válság előtti szinten sikerült stabilizálni a forint árfolyamát, helyreállt az ország külső finanszírozási háttere, folyamatosan csökkent az irányadó kamat, a BUX-index határozott javulást mutatott, s teljesíthetőnek látszott az államháztartási hiánycél is. Más szóval, a közvetlen pénzügyi-gazdasági összeomlás elkerülésében ez a kormány mindenképpen jó teljesítményt nyújtott, s ez még akkor is elis-

Sokszínű Magyarország: Orbán Viktor leadja szavazatát a június 7-ei uniós választásokon

merésre méltó, ha közben tudjuk, hogy a háztartások által fizetendő ár a másfél évtizeddel ezelőtti áldozathozatalhoz volt

hasonlatos, s a munkanélküliségi adatok is kedvezőtlen tendenciát mutattak.

Magyar és német vezetők közösen elhelyezik a kecskeméti Mercedes-nagyberuházás alapkövét

FONTOSABB ESEMÉNYEK

November 18.

Kilenc – számunkra fontosnak tekinthető – ország nagykövete nyílt levélben fordult a magyar kormányhoz, mert némely hazai döntés mögött nyilvánvaló korrupciót, illetve a külföldi tőke számára sérelmes politikai beavatkozást sejtett. E szokatlan nyomásgyakorlási lépés egyik kiváltója a kereskedelmi rádiók frekvenciáinak az a valóban meglepő eljárással lebonyolított újraelosztása volt, amely éppen a két legnépszerűbb és leghallgatottabb rádiót érintette.

November 30.

Szokatlanul korai időpontban sikerült a parlamentben elfogadtatni azt a 2010-es költségvetést, amely még mindig a válságkezelés jegyében fogant, s amelynek kiadási oldalát drámai módon behatárolta az idei évi, történelmi méretű – várhatóan 7 százalék körüli – GDP-visszaesés. Az ellenzék nagyszabású kampány keretében utasítja el a megszavazott költségvetést, mert úgy véli, hogy ezzel a javaslattal a kellemetlen döntések zömét már a következő kormány nyakába varrja a jelenlegi rezsim.

A BAJNAI-KORMÁNY EGY ÉVE

Április 14-én a parlament megválasztja Bajnai Gordont kormányfővé, másnap pedig a kormány összetételét is megismerhetjük. Öt nappal később az új miniszterelnök programot hirdet, s az új kabinet tagjai is esküt tesznek. A kormányban a gazdasági élettel kapcsolatos tárcák élén valóban olyan szakértők jelentek

meg, akiknek politikai hovatartozása érdektelen kérdés, azt viszont mindegyikükről feltételezhető, hogy a maguk területén alkalmasak a válságkezelésre. Ebbe a sorba nagyon is jól illeszkedik Balázs Péter külügyministersége, valamint a régi motoros, Herczog László a szociális és munkaügyi tárca élén. A megfigyelők elsöprő

többsége úgy véli, hogy e kormány nem tehet mást, mint hogy megfelel a külső kényszereknek, az uniónak, s az IMF-nyújtott csomagnak tett ígéreteknek. Igen ám, de az sem mindegy, hogy a kényszerpályán történő haladásnak milyen az üteme, a minősége, a stílusa és az eredményessége. S e kritériumoknak a Bajnai-

kormány a várakozásokhoz képest sokkal inkább felet meg, mint elődeinek többsége. S míg a megalakulás heteiben általános viccelődés jegyében előszeretettel neveztek „strandkormányt”, addig az év végén már figyelemre méltó tekintélyt volt képes magának kivívni.

1988 1989 1990 1991 1992 1993 1994 1995 1996 1997 1998 1999 2000 2001 2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 **2009**

UNIÓS VÁLASZTÁSOK MAGYARORSZÁGON

Június 7-én hazánkban is megtartják az uniós választásokat. Viszonylag alacsony részvétellel, s meglepő eredménnyel. A Fidesz ugyan némileg elmaradt az előzetesen jelzett elsőprő győzelem mértékétől, de így is az uniós mandátumok többségét vihetette el. Az igazi meglepetést a szocialisták 20 százalékalatti kudarc jelentette, valamint az a tény, hogy a radikális jobboldalnak az eddig figyelmen kívül hagyott szervezete, a Jobbik csaknem ugyanannyi támogatót mondhatott magáénak. Sőt az ország keleti részében hét olyan megyében is megelőzték az MSZP-t, amelyeket a közvélekedés korábban hagyományosan baloldali dominanciájú területeknek tartott. Ezzel egyúttal az a széles körű vélelem is megkérdőjelező-

dött, miszerint a Jobbik csak is a Fidesz rovására lenne képes megerősödni. A baloldal számára nehezen kiheverhető sokkot okozott az a felismerés, hogy a szélsőjobb talán az MSZP-vel összemérhető erejű, hasonló befolyással rendelkező politikai erővé vált. S ezt a sokkhatást még csak fokozta a liberális párt megsemmisítő veresége; a megmaradt 62 000 szavazó mérete lényegében a politikai megsemmisülésüket jelentette. Ugyanakkor az MDF számára a Bokros Lajossal megszerzett egyetlen mandátum a további politikai túlélés halvány reményét mutatta meg. Június 7-e után nem volt kérdéses, hogy a hazai többpártrendszer szerkezetében történelmi jelentőségű változások kezdődtek el.

Egy önjáró vezető egyedül is elboldogul... Az őszi közélet elsőszámú botrányhőse, Hagyó Miklós szeptemberben szocialista frakcióülésre megy. Ekkor még támogatják

S egy másik önjáró vezető: Két nappal később – szept. 14-én – Kocsis István BKV vezérigazgató vitatható és jogellenes szerződések tömegével ismerteti meg a média képviselőit

A KÉT ÉVTIZED IRODALOMJEGYZÉKÉRŐL

Az elmúlt húsz évben a változások értelmezését, történetét, fontos részleteit elemző könyvek százai, tanulmányok ezrei jelentek meg, ezért reménytelen vállalkozás olyan irodalomjegyzék közreadására törekedni, amely – bármilyen tekintetben is – a teljesség igényében készül(ne). Azt azonban megtehettük, hogy az igényes és a további részletek után érdeklődő olvasó számára összeállítottunk

egy olyan rövid, de további hasznosításra nagyon is alkalmas jegyzéket, amely fontos kiindulópont lehet a későbbi tájékoztatói törekvések elősegítéséhez.

Ezt az ajánlati listát három fontosabb szempont jegyében állítottuk össze:

1. ÁTFOGÓ, ÁLTALÁNOS JELLEGŰ ÖSSZEFOGLALÓ MUNKÁK

Bihari Mihály: Magyar politika 1944–2004. Politikai és hatalmi viszonyok. Osiris Kiadó, Budapest, 2005.

Bozóki András: Politikai pluralizmus Magyarországon 1987–2002. Századvég, Budapest, 2003.

Körösényi András–Tóth Csaba–Török Gábor: A magyar politikai rendszer. Osiris Kiadó, Budapest, 2007.

(A 3. kiadás második része tartalmaz egy átfogó körképet az 1985–2006 közötti politikai folyamatok történetéről.)

Romsics Ignác: A Harmadik Magyar Köztársaság. Kossuth Kiadó, Budapest, 2010.

A rendszerváltás kezdeteiről két könyv is részletes, szintetizáló körképet nyújt:

Ripp Zoltán: Rendszerváltás Magyarországon 1987–1990. Napvilág Kiadó, Budapest, 2006. (E kötet végén található egy olyan irodalomjegyzék, amely 300 tételből áll, s a hivatkozott évekkal kapcsolatban úgyszólván minden forrást, elemzést, dokumentumot tartalmaz.)

Romsics Ignác: Volt egyszer egy rendszerváltás... Rubicon-könyvek, Budapest, 2003.

Egyes részidőszakokról nyújt összefoglalást:

Lengyel László: Pártházból palotába. A rendszerváltás első kormányai (1990–1998). Helikon Kiadó, Budapest, 1998.

Lengyel László: Illeszkedés vagy kiválás. Osiris Kiadó, Budapest, 2006. (Ez a könyv főként a külpolitikai feltételekhez történő alkalmazkodásunkat – vagy annak hiányát – mutatja be, s jegyzetapparátusában szintén kimerítően részletes forrástömeget jelöl meg.)

E sorok írója is számos könyvben próbálkozott azzal, hogy az elmúlt húsz év egy-egy szakaszáról összegző képet nyújtson:

Kéri László: Tíz év próbaidő. A magyar átmenet politikai szociológiája. Helikon Kiadó, Budapest, 1998.

Kéri László: Választástól népszavazásig. Kossuth Kiadó, Budapest, 2005.

Kéri László–Petschnig Mária Zita: 24 évszak. Intera Rt., Budapest, 1995.

Kéri László–Petschnig Mária Zita: Még 24 évszak. Helikon Kiadó, Budapest, 2001.

(Az előbbi az 1988–1994 közötti évek, a második pedig az 1995–2000 közötti időszak összefoglalása.) (Ez utóbbi a 2001–2005 közötti évek szisztematikus cikluselemzése.)

2. FORRÁSOK, GYŰJTEMÉNYEK, ALAPVETŐ DOKUMENTUMOK, SOROZATOK

A Magyarország Politikai Évkönyve című kiadvány 1988 óta minden évben megjelent. A vaskos kötetek mindegyike tartalmazza az adott évről szóló legfontosabb elemzéseket, lényegesebb közéleti adatokat, az adott év kiemelkedően jelentős dokumentumait, valamint az esztendő fontosabb közvélemény-kutatási jelentéseit. Az eddigi huszonkét kötet mellett a szerkesztőség 2009 decemberében megjelentette a *Magyarország Politikai Évhuszadkönyve* című digitális kiadványt is, amely nemcsak a két évtizedet elemző kéttucatnyi tanulmányt tartalmazza, hanem az elmúlt húsz év összes parlamenti ülésének hiteles jegyzőkönyvszövegeit is. (E kötetek szerkesztői között a folytonosságot *Sándor Péter* és *Vass László* jelenti.)

A Magyar Statisztikai Évkönyv vaskos kötetei ezen évekről bemutatják mindazon gazdasági, demográfiai, ágazati

politikai adatokat, amelyek nélkülözhetetlenek a változások számszerűsíthető rekonstrukciói során. Ráadásul az utóbbi években egyre több bennük a hosszú távú, összehasonlító idősoros tábla, ezért segítségükkel könnyebben ellenőrizhető számos közkeletű hiedelem valóságtartalma. (KSH, 1988–2009)

A *Társadalmi Ríport* kötetei 1990 óta jelennek meg, a szerkesztők között a folytonosságot *Kolosi Tamás* és *Vukovich György* jelenti. E kiadványok is rengeteg tényanyagot, eredeti kutatási jelentést tartalmaznak, ám a kötetekben mindig kimerítő és alapos szociológiai magyarázatokat is olvashatunk. Mindenekelőtt a tulajdoni viszonyok, a társadalmi tagolódás, a demográfiai trendek, valamint a családi viszonyok változásait lehetséges e jelentésekből megbízhatóan rekonstruálni. (A köteteket a TÁRKI saját publikációiként adja ki.)

A két évtized gazdasági változásait 1988 óta a *Pénzügykutató Zrt.* úgynevezett Alagút-jelentéseiből lehet leginkább nyomon követni. 1998-ig *Jelentések az alagútból* sorozattal jelentek meg, az utóbbi időkben *A magyar gazdaság helyzete és kilátása* címet viselik. A – nagyjából azonos összetételű – szerzőgárda minden évben ugyanazon 20–25 makromutató alapján mutatja be a magyar gazdaság adott évbéli állapotát. (A Pénzügykutató Zrt. saját kiadványai, szerkesztője húsz éve *Petschnig Mária Zita*.)

A *Jel-kép* című negyedévenkénti folyóirat a kilencvenes évek közepétől évente publikálta a magyar televíziós műsorkínálat változásairól összegyűjtött empirikus kutatási adatokat (többnyire *Terestyéni Tamás* szerzőségével). Idővel e jelentések sokkal

inkább a közszolgálati/politikai hírműsorok tájékoztatói gyakorlatára koncentráltak. (A legutolsó ilyen jellegű publikáció: *Plauschin András*: A politikai hírműsorok tájékoztatói gyakorlata 2008-ban címmel jelent meg a *Jel-kép* 2009/1. számában.)

Az egyes évek eseményeinek krónikáját a már említett „politikai évkönyvekben” is meg lehet találni, de még ennél is szélesebb merítésű és úgyszólván egyedülállóan gazdag és megbízható éves összegzéseket nyújt a *HVG év végi dupla* számaiban található *Az év krónikája* című összeállítás. S különösen hasznos tájékoztatói segédesszé teszi e krónikákat az a szerkesztői megoldás, amely mindig elkülöníti egymástól a hazai és a nemzetközi folyamatokat.

3. FONTOSABB ELMÉLETI ÉRTELMEZÉSEK, AZ ÁTMENET KÜLÖNFÉLE ÁTFOGÓ ELEMZÉSEI

A két évtizednyi átalakulás legfontosabb társadalomtudományi dilemmáit, alapvető elméleti kérdéseit a Pénzügykutató Zrt. keretei között 1994-től működő *Korridor-csoport* tucatnyi kötete vetette fel és vitatta meg tiszteletre méltó elkötelezettséggel. Az egyes kötetekben a folytonosságot leginkább *Gombár Csaba* szerkesztői munkája jelenti.

Kornai János: Szocializmus, kapitalizmus, demokrácia és rendszerváltás. Akadémia Kiadó, Budapest, 2007. (A kötet tanulmányai a magyar átmenet alapkérdéseit következetesen a lehető legszélesebb horizonton, a nemzetközi folyamatok keretei között vetik fel és válaszolják meg.)

Ripp Zoltán: Eltékozolt esélyek? A rendszerváltás értelme és értelmezései. Napvilág Kiadó, Budapest, 2009. (A könyv irodalomjegyzéke mintegy 150 olyan könyvet és dokumentumot sorol fel, amely a hazai rendszerváltás politikai, történeti és ideológiai kérdéseit átfogó jelleggel elemzi. Ennyiben ezt a jegyzéket tekinthetjük e húsz év legalaposabb forrásmegjelölésének.)

Laki László: A rendszerváltás, avagy a „nagy átalakulás”. Napvilág Kiadó, 2009. (E munka irodalomjegyzéke szintén

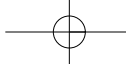
mintegy másfélszáz forrást ad meg, de elsősorban a szociológiai, társadalomszerkezeti kérdések irodalmát.)

Társadalmi metszetek. Érdekek és hatalmi viszonyok, individualizáció és egyenlőtlenség a mai Magyarországon. Szerkesztette: *Kovács Imre*: Napvilág Kiadó, Budapest, 2006. (Ez a gazdag tanulmánykötet – tucatnyi empirikus kutatás eredményeit összegezve – az egyik legalaposabb szociológiai körkép a hazai változások értelmezéséről.)

A kormányzati munkát az utóbbi években a *Századvég Alapítvány* kutatócsoportja monitorozza egyre professzionálisabb szinten; éves jelentésekkel. 2002 óta összesen 6 kötetet jelentettek meg, a szerkesztői folytonosságot *Stumpf István* jelenti.

Az átmenet évtizedeinek kormányzati munkáját időközben egy belső résztvevőből külső elemzővé vált kulcsszereplő is páratlan részletességgel mutatja be:

Müller György: Kormányról kormányra a rendszerváltás utáni Magyarországon. Antalltól Gyurcsányig. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008.

Felelős kiadó Kocsis András Sándor
a Kossuth Kiadó zRt. elnök-vezérigazgatója
A kiadó az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének a tagja

Reprodukció GMN Repró Stúdió
Nyomtatta és kötötte a Szekszárdi Nyomda Kft.
Felelős vezető Vadász József igazgató

